

MÁLYVÁK A KERTBEN

Eigel István és Tassy Klára emlékére

Fenn, a fehér templom feletti hegyen, ahová, mint egy szicíliai falu tekergős utcája, vízmosásos út vezetett a vén parasztviskóból műtermes otthonná alakított házhoz, sokszor találtam békés menedéket régebbi nyarakon. A telek mögött mediterrán liget, szelíd vadon borította a tájat az erdőig, illatos növények, a rekkenő melegben szárazzá égett fücsomók ütköztek ki a kövek közül, fenyves és tölgyes szegte a dombot átszelő ösvényt. A ház kertje me-redeken lejtett a faluszél házai felé, terebélyes tölgyfa alól messzire lehetett látni a nádtetőkre, az udvarokat körül-ölelő, terméske kerítésekre, Balatonfüred utcáira, s túl mindenben a tóra, a tihanyi félszigetre.

A kék ég alatti világra.

Ámbitusos porta volt egykor, a boltíveket meghagyták barátaim, akik az öreg házon nem is igen akartak alakítani, csak műtermet építettek hozzá. Megőrizték a régi parasztbútorokat is. Színesre pingált, szalmazsákos ágyban aludtam a gerendás mennyezet alatt. Kékszínű, virágmintás szekrény állt a dohos szagú, mészke kockákból épült fal mellett, a kicsi ablakon még a régi tulajdonosék krepp függönye laffogott. Barátaim szeretetre méltó lezseriséggel soha nem fejeztek be teljesen egyetlen építkezést sem, legalábbis festetlenül hagyták az ajtó-és ablak-szárnyakat, amiket aztán az idő mart sötétre, talán csak a nádtetőt rakatták fel rendesen a falubeli nádazóval. Valami türelmetlenség érződött mindenben. De rokonszenves türelmetlenség. A bútorzat is innen-onnan összeszedett volt. Családi kanapé, melynek rugózata átbökte a bársonyt, megsántult székek, valaha ebédlőasztal körül állhattak egy úri lakásban, kártyaasztal, amin felhólyagosodtak az intarziák, horpadt dívány, a mélyedések díszpárnákkal kitömve, magas támlájú karosszék, s mindenütt takarók, terítők a fekhelyeken. Meg persze könyvek, albumok, mappák és tollak, ceruzák, színes filctollak, a legtöbbje már kiszáradtan, képeslapok és felbontott levelek, útikönyvek...

A konyha volt a legkisebb helyiség, éppen csak afféle beugró a nappali végében, falán öreg rézedények, a polcon tányérok, bögrék, poharak teljes összevisszaságban.

De mindez így, együtt mégis szívmelegítően otthonos volt.

A porta lakói a legmeghittebbek közül való barátaim voltak.

Festők mindketten. István és Klára.

A nyár nagy részét itt töltötték, s csak a rossz idő vagy a munka verte őket haza, máriaremetei otthonukba, de télközlekedéssel autóba ültek, s mentek francia barátnőjük mentoni lakásába, a tengerpartra, ahol vázlatoztak, rajzolták a tájat, hogy majd itthon olajképekben is felidéződjenek az élmények, s bevárták a mimóza illatú tavaszt, meg az ünnepélyes narancsszüretet.

Igazi műhelyük a budai volt, a műti, ahogy nevezték, és ahol mindig láthattunk elkészült képeket a sok megkezdett között, csodálhattuk Klára gobelin kartonjait, vagy a szövőszékre feltűzött pauszpapír előtt a már megszőtt fonál sorokat.

De aztán mindig gyorsan, gyorsan le a nappaliba, a terített asztalhoz, túl lenni a vacsorán, hogy előkerüljenek az irományok. Előbb persze a vendégé. Mit hoztál, mit írtál, gyerünk, mutasd!

Pista olyan volt, mint egy jó lapszerkesztő, aki várakozásával írásra tudja serkenteni a szerzőt. Hallgatta figyelmesen az új művet, elvárta, hogy akár egy egész színművet is felolvassak ott, egy ültő helyünkben. Jobban szerettem így, mint a színházban - mondta.

Jó volt náluk lenni, beszélni, vitázni irodalomról, művészetről, felemelkedni a köznapok mélyéből. Úgy járunk hozzájuk barátok, mint valami szellemi akadémiára.

Pista sokat dolgozott. Egy időben tanított az Iparművészetin meg a Képzőn, zsűrizett, pályázatokon murális megbízásokat nyert, mozaikok, freskók, térplasztikák született évek hosszú során, középületek színes üvegablakai, a felújított Operaházba készített gobelinek kerültek ki a keze alól, lételeme volt a munka, a munka és a munka. Mégis maradt ideje a barátaira. És aztán ott voltak az utazások. Zürich, London, Itália, de leginkább Franciaország, később Amerika. Ott aztán felkutatták a régi barátokat, művész társakat, akikkel együtt indultak a

negyvenes években a Főiskolán. Zugar Sándor New York-i műterem lakása volt a bázis, onnan járták be a várost, mentek Washingtonba. Pista a műtermi estéken, felolvasásaim után elővette a maga írásait, az amerikai útinaplót, amit aztán ki is adatott könyvben. Én még láttam a kikötőt címmel. Nagyszerű, szellemes bemutatása annak a világnak és a felkeresett embereknek. Mentonban Bíró Antallal találkoztak, a gesztus festészet atyjával, a szakállas, öreggel, aki a negyvenes évek végén vágott neki a világnak, hogy Olaszország után a Riviérán telepedjen le, a leggazdagabb üzletek során egy ház emeletén élt akkoriban narancsos ládákából tákolt bútorai közt egy szelíd magyar pulival, és már csak olyan akvarelleket festett a Cap Martin-i tájról, amelyeket megvettek a turisták, s amelyeknek árából megvolt a napi vörösbora. Egy kis, dedikált képet nekem is hoztak ajándékkul az öreg mestertől, a régi, sajátos stílusában festettek közül, nyolc-tíz sárgás-vöröses ecsetnyom diszharmonikus, mégis megejtően rendezett sorban, mint a tassizmus üzenete. Pisták legközelebb már betegen találták, a város gondoskodásából afféle öregek otthonában, megbecsülten, kényelmesen berendezett, külön kórteremben. Aztán halála után ők is segítettek művészi hagyatékának szülővárosába, Várpalotára juttatását.

Klári a virágok szerelmese volt. Gobelinjein a természet csodás színeiben pompázik, madarak szállnak a nádas fölött, bogarak keringenek a szélben, százéves olajfa göcsörtös, vénséges törzse áll a folyó partján, a Virágok hatalma terül szét a kárpitokon Juhász Ferenc költészetét idézve. Finom rajzok és pasztelles képek kerültek ki Klári műterméből. A negyvenes évek elején együtt kezdték tanulmányaikat Rudnay mesternél, de a háború magyarországi szakasza elszakította őket egymástól. Klára Békésen rekedt a szülői házban, Pista Újpesten dekkolt abban a börgyárban, amit hadiüzemmé nyilvánítottak, s ahol apja volt a művezető. Hogy a menyasszonya mindent tudjon róla meg az ostrom eseményeiről, pontos naplót vezetett. Aggodalom, vágyakozás, remény, csüggedés - amikor elolvastam a több száz oldalt, meghatott az a ragaszkodás, ami a sorokból áradt. Amellett, hogy az újpesti, háborús napokat dokumentálja, a hűség dokumentuma is. A ragaszkodás a társhoz örökre megmaradt benne, bennük, az a fél évszázad, amit egymás mellett éltek, a szeretet és hűség jegyében telt el. Barátságban, elvekben is a hűség volt számukra a legfontosabb. A barátságban nem szeretek, nem akarok csalódní - mondta Gyurkovics Tibornak, a vele készített beszélgetésében. - Ahogy a család végérvényes, változtathatatlan, ahogy a szerelemtárs is cserélhetetlen, kalandokra oszthatatlan, úgy kötődnek hozzám a barátok is, végzetesen, elnézésekkel, megbocsátásokkal...

1959 táján kötöttünk barátságot. Ott éltünk egymás szomszédságában a város szélén, a vidékies XVI. kerületben, néhány teleknyi távolságban. Kezdő író voltam, ők azonban kitüntetően érdeklődtek a munkám iránt. Később a Százados úti művésztelepen béreltek műtermet, gyakorta összejártunk. Abban az időben István Derkovits-ösztöndíjas volt, franciaországi útról álmodoztak, és vettek egy öreg Wolseley kocsit, angol gyártmányú volt, jobb oldali kormányval, hogy majd azzal utaznak. Elegáns autó volt, de szakértőbb kezekre vágott, úton-útfélen otthagya őket, a bal felőli ajtajának kilincset menet közben Klári tartotta, hogy ki ne nyíljon, de mégis csak autótulajdonosok voltak, s ez nagy szó volt akkoriban.

Szellemi műhely volt a Százados úti műterem is, Pista elmét élesítő játékokat eszelt ki, vitatkoztunk izmusokról, egzisztencializmusról, az akkor divatos tassizmusról, kollázs-technikáról, rajongtunk a lengyel irodalomért, az olasz neorealizmusért, a Nagyvilág folyóiratban olvasott amerikai drámákért, Kafkáért, Camus-ért, Hemingwayért, s mindazért, ami hírtelenjében megnyílt előttünk azokban a hatvanas években. Később, párizsi útjukról ők hozták meg Ionesco Kopasz énekesnő-jének a hírért, látták a Huchette-ben, Pista neki is fogott a fordításának, s megrajzolta a figuráit. Nagyszerűen rajzolt. Mesterien, ihletetten, léggört teremtetően néhány vonással is már. Ha elolvasott egy könyvet, mint például Marquez Száz év magányát, azonnal megrajzolta a regény alakjait. De éppen így Hamvas Béla vagy a mi írásaink figuráit is.

Pista temperamentumos, türelmetlenül élő művész volt, lelkes és soha nem nyugovó. Klári a csendes és szerény természetével hagyta is előre menni mindenben: munkában, tervekben, utazásokban, a létezésük szervezésében. A természetet szerette, a kertet, a virágokat, Füreden a ház tövébe meg a kerítések mellé ültetett mályva bokrait, a szélvédett, napos sarkokban termő fügebokrait, a veteményest a rézsús telken. Remetén is épp oly gazdagon pompázott minden tavasztól őszig, mint a balatoni ház körül.

Augusztusi esteken, amikor holdfényben vagy csak a csillagok világánál kifeküdtünk a nyugágyakba, az éjjelig tartó, csendes beszélgetések közben verseket idéztünk, emlékezetből Szabó Lőrincet, Weörest, Lorcát, Arany Jánost, vagy barátok, régi társak kerültek szóba, Csernus Tibor vagy Hantai Simon, máskor a távoli mesterek,

Dufy, Morandi, akiket Pista szeretett, vagy Klee, akit csak tisztelt szellemessége miatt, de távol állt tőle. Hallgatuk a tücsköket, néztük a parti fényeket, Tihany sziluettjét a holdvilágban.

Amikor keringési zavarok és szívpanaszok kezdték gyötörni, akkor sem szűnt meg Pista örökös nyugtalansága, mehetnékje. Klári sokszor már rettegve ült mellette a kocsiban, mert nem lett volna szabad vezetnie. De még elmentek Szicíliába. Sem a nagy út, sem a meleg nem tett jót neki, Pista rosszul lett, orvos barátjuk ment értük egy sofőrrel, hogy haza hozza őket meg a kocsit. De tovább dolgozott. Utolsó idejében portrét festett rólam, ott ültem a remetei műtiben, Pista hallgatag volt, de lázasan dolgozott, csak néha állt meg, láttam, nagyon kimeríti a festés. A képen érződik a nyugtalanság, talán mindkettőnké, de éppen ezért remek. Kitűnően tudott portrézni.

Bosszantotta a betegség. Akadályozta, márpedig az végtelenül türelmetlenné tette. Azon az utolsó estén, amikor még láttam, már nagyon szétszórt volt a figyelme. Klári fodrásztól jött, másnapra vendéget vártak, francia barátjüket, a mentoni lakás tulajdonosát. Kikísértek a kocsizhoz, de némi vita után, mert mint máskor sem, most se találták a kapu kulcsát. Végül meglett, Pista sietett előre. Ne siess, vigyázz a lépcsőnél... A kert itt is rézsús volt, akárcsak Füreden. A kapuhoz beton lépcsők vezettek le. Mindig óvatosan lépkedtünk, mert korlát nem volt, legfeljebb csak az oldalsó bokrokba lehetett kapaszkodni.

Másnap náluk volt, akit vártak, és este megint a kulcskeresés, meg az igyekvő sietség, hogy a vendégnek nyissák a kaput. Klári még kicsit visszamaradt a hölgygel, valamelyik hibiszkuszát mutatta, hogy mekkora virágai nyíltak. Pista ment előre. És akkor a lépcsők...

Talán megszédült, talán az érgörcs... fejjel a vasrácsos kapura zuhant...

Egy esztendeig maradt Klári egyedül.

Nem volt abban semmi elszánás, hogy Pista után menjen. De a baleset napjára csaknem pontosan egy esztendőre elvesztettük őt is.

Az erő, ami fél évszázadon át összekötötte őket, nem tudta tovább életben tartani.

Nem tudom, mi van a füredi házzal ott, a Fehér templom feletti hegyoldalon. Megvette valaki, azt még hallottam. De soha többé nem mentem arra, nem tettem meg azt a kőmorzsalékos utat az illatos füvek mezejéig.

Az a ház már nem lehet olyan, mint életükben.

De a mályvák nyaranta talán még mindig virágoznak bokraikon.

